

FÖR VEM OCH HUR BYGGS FRAMTIDENS SAMHÄLLEN?

OM ATT FLYTTA EN STAD OCH BYGGA NYTT FRÅN GRUNDEN

2016-06-17

Av: ArkDes

Kiruna förbereder just nu en 2,5 kilometer lång flytt österut. En extrem situation på sätt och vis, men ändå något som sker i mindre skala på flera platser i Sverige. Tillsammans med hundratusentals nya bostäder ska hela samhällen byggas, och detta på mycket kort tid. Men vem är egentligen målgruppen för dagens byggande? Får alla plats i visionerna och planerna? Hur involveras människor i utvecklingen av sina egna kvarter och livsmiljöer?

När ArkDes, tidskriften STAD och Plattform för hållbar stadsutveckling besökte Kiruna var lokalen full av aktörer som på olika sätt arbetar med just dessa frågor. Oavsett om man är arkitekt, stadsplanerare eller tjänsteman är utmaningarna

stora. Viktigt är då att väcka frågor och lära sig av varandra. Moderator Moa Björnsson, Træna kommun, ledde dagens diskussioner.

En stad av minnen

Den första flickan som föddes i Kiruna döptes till Kiruna, detta var år 1899. Staden som flickan fick sitt namn ifrån var i sin tur döpt efter samiskans "Giron" som betyder fjällripa. Samerna tyckte nämligen att de två fjäll som omger Kiruna liknade två stora fåglar som pratade med varandra. Sedan 1899 har några fler flickor med namnet Kiruna hunnit födas, ett samhälle har vuxit fram och gruvdriften har expanderat till den grad att staden inte längre får plats. Och nu ska den alltså flytta.

När Liselott Wajstedt, filmskapare och konstnär, beskriver sin uppväxtstad Kiruna så gör hon det med blandade känslor.

- Jag lämnade staden för att den var för trång, den är fortfarande för trång. Nu försöker jag bli vän med den.

När hon fick höra att hennes hatade och älskade stad, med sin korta men särskilda historia skulle jämnas med marken, kände hon ett behov av att åka tillbaka. Hon ville dokumentera sina barndomsminnen och sitt kvarter. Försöka både minnas och samla ihop sina minnen. Resultatet består av en dokumentärtriologi som hon beskriver som en slags hyllning till området och tiden, på 80-talet, när hon växte upp.

Den vita, glada och smala staden!

Att flytta på städer och på bostadsområden, eller att bygga om befintliga områden till något annat, är uppenbarligen en process full av individuella känslor. Förutom minnen, nostalgi och trygghet, handlar det om att känna sig som en del av det nya.

Det rivna kvarteret Ullspiran. Minnesmärken som markerar husgrunderna har byggts upp av de rivna husens delar.

Som planerare behöver man då tänka på vilken typ av bilder som kommuniceras ut till allmänheten. Vilka människors syns på visionsbilderna? Vad gör de för något? Enligt arkitekturhistoriker Mari Ferring speglar dagens visionsbilder på många sätt vår tids ideal. Numera är det nämligen inte bara städer som ska byggas, det är hela koncept. Till skillnad från forna tiders visionsbilder, där identitets- och könlösa skuggfigurer ritades in för att visa på proportionerna, är dagens visionsbilder otroligt verklighetstroga. Mycket få av personerna är äldre, har utländsk bakgrund, är funktionshindrade eller överviktiga. Den allra mest förekommande så kallade skalfiguren är "mannen på cykeln". Dessutom är det nästan alltid vackert väder.

Liselott Wajstedt menar att hon inte känner igen sitt eller andra kirunabors vardagsliv i bilderna på kommunens hemsida. Hon undrar vart alla dessa människor kommer ifrån, som sitter ute och umgås på gatorna. I hennes Kiruna umgås man inte på det sättet.

Flytta och bygga nytt

Vid sidan av alla personliga berättelser och individuella känslor pågår det i Kiruna en enorm logistisk utmaning. Göran Cars är professor på KTH och numera även projektledare för själva flytten av staden. Under sin medverkan på konferensen beskrev han i korta drag hur projektet "flytta stad" – som handlar om allt ifrån infrastruktur, bostäder och arbetsplatser till mataffärer, skolor och förskolor – går till. En del av de befintliga byggnaderna ska dessutom flyttas med till den nya staden. Det gäller bland annat kyrkan och klockstapelns vid stadshuset, två av Kirunas främsta landmärken.

Uppgiften, menar Cars, är att bygga en mönsterstad. Och att bygga den mycket snabbt. Den nya staden ska vara mer hållbar och blandad, ha en tätare stadskärna och ha ett stort runt stadshus precis i mitten. Redan 2017 ska stadshuset stängas och verksamheten flyttas in i den nya byggnaden. Målet är att alla ska kunna bo kvar och att alla ska ha råd.

Dagens sammanfattande diskussioner.

Trots dialoger medger han ändå att många är oroliga för vad som kommer att hända. År 2024 invigs den nya stadskärnan, det är något som känns avlägset för många. Vart ska man flytta? Vad händer med relationerna? Med grannarna?

Ett hem på flykt

De senaste åren har flera städer i Sverige tagit emot många människor som flytt från krigsdrabbade områden. Ändå är det väldigt få som har någon inblick i hur nyanlända människor lever i Sverige.

Carlos Rojas är projektledare för Flyktingbarometern, en undersökning som syftar till att minska det kunskapsglappet. Studien innefattar runt fem hundra djupintervjuer runt om i Sverige varav de sista gjorts i Jokkmokk, Kiruna, Gällivare, Haparanda och Vindeln.

Enligt Carlos Rojas väljer människor Sverige av väldigt uppenbara anledningar.

- Huvudskälet till att man flyr är utan tvekan att man inte har något val, sedan googlar man och bestämmer sig för Sverige. Främst för att det har varit fred här mycket länge, att de är en bra plats för barn att växa upp på, att Sverige är en stabil demokrati. De skäl som förekommer allra minst är att politiken och de ekonomiska stöden är fördelaktiga. Det säger människor nästan aldrig.

När man flyr ställs frågan om vad ett hem är på sin spets. Enligt Carlos Rojas förknippar många av de intervjuade hemkänslan med en självständighet. Möjligheten att sätta sina egna regler, ta emot besök när man vill och äta vad som helst. Och så familjen såklart, ett hem är ständigt kopplat till vart man har sin familj.

Läs mer om Flyktingbarometern i Carlos Rojas inlägg [Ett nytt hem i Sverige](#).

Involvera medborgaren

När medborgardialoger genomförts i Kiruna har man enligt Göran Cars undvikit stora offentliga möten. Istället har man sökt upp kirunaborna där de tycker det är naturligt att samtala, inne på mataffären till exempel, eller på Folkets Hus.

Deltagarna spelar Planmonopol.

Just medborgardialoger är svåra saker att hantera, särskilt i krissituationer när mycket måste byggas snabbt. Eller när det kommer en många nyanlända på kort tid. Sofia Wiberg, statsvetare från KTH och Sandra Oliveira e Costa, kulturgeograf på Nordregio menade att de av natur är nästan ohanterliga, de går inte att styra. Att skapa dialoger innebär

att lyfta fram människors personliga åsikter och särskilda band till platser. Det leder till konflikter både mellan personer och inom personer. Det är alltså viktigt att den här typen av dialogprocesser använder sig av rätt sorts kompetenser. Den som initierar dialogen bör ha förmågan att lyssna och reflektera på ett klokt sätt och hantera situationer som alltid är unika. Att arbeta med social hållbarhet, menar de, innehåller konflikter redan från början.

Frågor att skicka vidare

Efter dagens seminarier och workshops, som bland annat innehöll en omgång Planmonopol, samlade moderator Moa Björnson in alla tankar. Kontentan handlade främst om att man bör planera i mänsklig skala. Hitta lämpliga bostadsformer för människor i alla åldrar och tänk på människans roll i estetiken! Och framför allt stärk hellre inifrån än applicera utifrån.

Mer information

Mer om vad ArkDes gör inom tema Bo. Nu. Då. kan du läsa på [ArkDes hemsida](#).

Läs även Patrik Famings sammanfattning av konferensen på Boverkets hemsida: [Kan man flytta en stad?](#)